

ความสุขถ้วนหน้า

๒ . ๕ . ๓ . ๘

แต่โบราณมามนุษย์ไฝฝันถึงสังคมที่มีความสุขทั่วพร้อม ดังที่มีจินตนาการในเรื่องสวรรค์ในเรื่องโลก พระศรีอารย เป็นการยากที่จะให้มนุษย์เล็กไฝฝันเช่นนั้น นักคิดและนักปฏิบัติเพื่อสังคมก็มีจุดมุ่งหมายที่จะเห็นความสุขถ้วนหน้าในสังคม สังคมที่มีความสุขถ้วนหน้าอาจมีลักษณะดังนี้: (1) มีงานทำ มีรายได้ มีปัจจัย 4 ทัวถึง (2) มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (3) มีครอบครัวที่เป็นสุข (4) มีคุณธรรม จริยธรรม (5) มีสิ่งแวดล้อมที่ดี (6) มีสุขภาพจิตดี มีความพอใจในชีวิตและสังคม

การปลุกพระสยามเทวาธิราช

น.พ.ประเวศ วะสี

ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล

“พระสยามเทวาธิราชยังแข็ง”!

มิสเตอร์เค ฝรั่งเศสคนหนึ่ง ซึ่งรักเมืองไทยและอยู่เมืองไทยมานาน กล่าวขึ้นในการประชุมโต๊ะกลมที่ได้ฤๅนศาลาการเปรียญ ที่วัดทองนพคุณ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2528

ระหว่างวันที่ 20 ถึง 22 มีนาคม พ.ศ. 2528 มหาวิทยาลัยสหประชาชาติ อันมีสำนักงานอยู่ที่กรุงโตเกียว ได้จัดสัมมนาว่าด้วยเรื่อง “พุทธศาสนากับสังคมอันพึงประสงค์” ในประเทศไทย ดร.สุชาติโมโก อธิการบดีของมหาวิทยาลัยนี้ได้มาร่วมการสัมมนาด้วยตนเอง ท่านผู้นี้เป็นนักคิด นักเขียน นักการทูต ผู้มีชื่อเสียงชาวอินโดนีเซีย เคยได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาความเข้าใจระหว่างชาติ

ในคืนวันที่ 19 มีนาคม 2528 สยามสมาคมได้เชิญ ดร.สุชาติโมโก แสดงปาฐกถาเรื่อง “พัฒนาคือการเรียนรู้” ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ท่านผู้สนใจอาจแสวงหาบทความดังกล่าวได้จากสยามสมาคม ซอยอโศก กรุงเทพฯ ฯ

ที่น่าสนใจก็คือการประชุมนานาชาติครั้งนี้จัดที่วัด แทนที่จะเป็นที่โรงแรมอย่างเคย ทำให้ประหยัด ได้ อรรถรสทางสิ่งแวดล้อม และเป็น การสมควรแก่สมณสารูปของพระภิกษุที่มาร่วมประชุม ใจความของการประชุมครั้งนี้อาจจะมีโอกาสกล่าวถึงในตอนหลัง

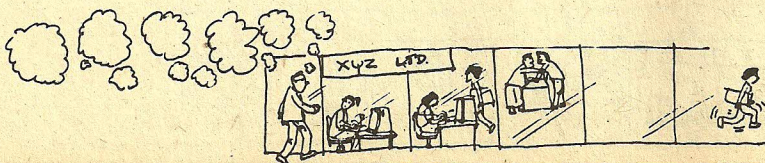
“ใคร ๆ ก็แข็งทั้งนั้น” มิสเตอร์เค กล่าวด้วยภาษาไทย “แข็งทุกอย่าง แข็ง

ที่ทำอะไรไม่ได้ ไม่มีทางแก้ปัญหาอะไร แม้แต่พระสยามเทวาธิราชก็ยังแข็ง”

ผู้เขียนเองสนใจเรื่องโรคแข็ง ดังที่เคยเขียนเรื่อง “วิถีแก้แข็งสร้างสุข” ซึ่งตีพิมพ์ไปแล้ว ได้ยินเข้าก็หูผึ่ง และก็ไม่เคยได้ยินใครพูดมาก่อนว่า พระสยามเทวาธิราชก็ยังแข็ง!

พระสยามเทวาธิราช คงจะไม่ได้หมายถึงวัตถุซึ่งหลอมเป็นรูปอะไรอย่างหนึ่งขึ้นมา แต่คงจะเป็นนามธรรมที่เป็นไปเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของสยามประเทศ

มิสเตอร์เคแคงจะหมายถึงว่า ประเทศนี้ขาดความอยู่เย็นเป็นสุข และ ยังมองไม่เห็นทางแก้ไข จนกระทั่งแม้

พระสยามเทวาธิราชก็เปื้อนหน้าและ
เซ็ง

พระสยามเทวาธิราชจะเซ็งไม่ได้
ถ้าพระสยามเทวาธิราชเซ็ง ทุก
อย่างก็จะเสร็จหมด

ทำอย่างไรพระสยามเทวาธิราช
จะไม่เซ็ง

จะเอาหมูเห็ดเป็ดไก่ไปเช่นสรวง
ท่าน ท่านจะหายเซ็งไหม

ก่อนที่จะขอให้ท่านไม่เซ็ง ก็ต้อง
ทราบเสียก่อนว่า พระสยามเทวาธิราช
อยู่ที่ไหน

พระสยามเทวาธิราชอยู่ในใจ
ของท่านทุกคน นั่นแหละครับ

ถ้าท่านพากันเซ็ง พระสยามเทวา
ธิราชก็เซ็งด้วย

ถ้าท่านไม่เซ็ง พระสยามเทวา
ธิราชก็ไม่เซ็ง

ถ้าท่านพากันท้อถอยหดหู แล้ว
พากันไปขอร้องว่า ขอพระสยาม
เทวาธิราชอย่าเซ็งเลย จงคิดอ่านช่วย
ลูกข้างด้วยเถิด ก็คงจะไม่สำเร็จ

เมื่อคิดว่าพระไม่เซ็งไม่ศักดิ์
สิทธิ์ หรือต้องการความศักดิ์สิทธิ์
เพิ่มขึ้น ก็ทำการ “ปลุกพระ” กัน

เราจะปลุกพระสยามเทวาธิราชในใจ
ของเราขึ้นมาได้อย่างไร ให้มีอิทธิฤทธิ์ขึ้น
เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของสยามประเทศ
(กลับไปดูตอน 3 ด้วย)

“ชาวบ้านในหมู่บ้านกับอาจารย์
ในมหาวิทยาลัยก็เหมือนกัน” ใครคน

ขอมาว่าแต่ปัญหาชุมชนเกษตร
ปัญหาภายในครอบครัวเราก็
มักจะไม่ปรึกษาหาหารือกัน

หนึ่งกล่าวขึ้น “เมื่อมีปัญหาแล้วไม่มา
คุยปรึกษาหารือกัน”

ในหนังสือ World Health Forum
(= ยี่สิบสามปีโลก) ปีที่ 1 ฉบับที่
1 มีเรื่องของศาสตราจารย์ คาโรลา
ไอเซนเบอร์ก ซึ่งเป็นอาจารย์มหา
วิทยาลัยฮาร์วาร์ด ศาสตราจารย์ผู้นี้ได้
รับการขอให้ไปเยี่ยมประเทศฮอนดูรัส
เพื่อประเมินผล

ประเทศฮอนดูรัส ก็เช่นเดียวกับ
กับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย คือมี

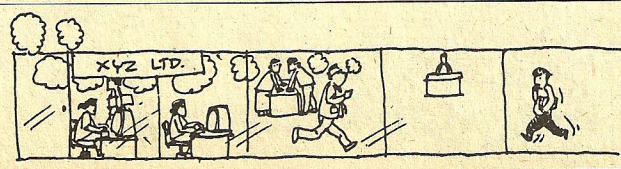

ปัญหาความยากจนและเสื่อมโทรม
ที่เรียกว่าเสื่อมโทรมทั้งทางกายภาพ
และทางจิตใจ มีจิตแพทย์คนหนึ่งชื่อ
อัลเฟรโด พาติลลา กับผู้ช่วยชื่อนาง
การ์เซีย ได้เข้าไปทำงานในชุมชน
แห่งหนึ่งชื่อ ซานตา เออูวิกัส ที่ชุม
ชนแห่งนี้มี พยาธิสภาพทางสังคม
เหมือนชุมชนอื่น ๆ คือบ้านเรือนชอม
ช่อ สกปรก ยากจน ไม่รู้หนังสือ
มีโรคมาก ไม่สนใจกันและกัน เมื่อมี
ความทุกข์ระทมอย่างใด ซึ่งมีมาก หรือ
มีความชื่นชมอันใด ซึ่งมีน้อย ก็ไม่มี
เพื่อนบ้านมารวมทุกข์ร่วมสุขด้วย ชาว
บ้านมีความเดียวดายอ้างว้าง

อุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้า
ที่สำคัญที่สุด คือการระบาดของความ
รู้สึกท้อหมดหวัง คิดว่าเป็นอย่าง
นั้นคือพระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า
ท้อแท้ ถูกตัวเอง ไม่คิดว่าจะทำ
อะไรได้ (เรียกว่าเซ็งสุดขีด ว่างั้นและ

หมอพาติลลา และนางการ์เซีย
พยายามชักชวนให้มีการ ประชุมกัน
เป็นประจำ แรก ๆ ก็ไม่มีใครอยาก
ประชุม เพราะไม่เห็นจะมีประโยชน์
อะไร หมอพาติลลาและนางการ์เซีย
ก็ไม่ท้อถอย หนัก ๆ เข้า เมื่อประชุม
ปรึกษาหารือกัน ก็เกิดจิตสำนึกของ
กลุ่ม และเห็นความจำเป็นต้องจัด
องค์กรของชุมชนขึ้น

หลังจากนั้นก็มีการรวมตัวกัน
จนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็น

ลำดับ ชาวบ้านพ้นจากความหดหู่ มีกำลังใจที่จะก้าวต่อไป เมื่อศาสตราจารย์ไอเซนเบอร์กไปเยี่ยมชุมชนแห่งนี้ ได้เห็นความมีชีวิตชีวาของชุมชนนี้ ซึ่งต่างจากชุมชนอื่นชัดเจน

อันที่จริงนักพัฒนาชุมชนก็ทราบกันเป็นอย่างดีว่า จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคือการก่อให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม เพื่อที่จะยกระดับจิตสำนึกของกลุ่ม และนำไปซึ่งการจัดองค์กรของชุมชน

ในมหาวิทยาลัยก็ไม่ต่างอะไรจากชาวบ้านนัก!! บางทีมีปัญหาเรื้อรังอยู่นาน มีความยากจนทางวิชาการ ไม่ประสบความสำเร็จ แตกความสามัคคี อาจารย์ไม่มีความสุข แก้ปัญหาอะไรไม่ได้ หดหู่ ท้อถอย

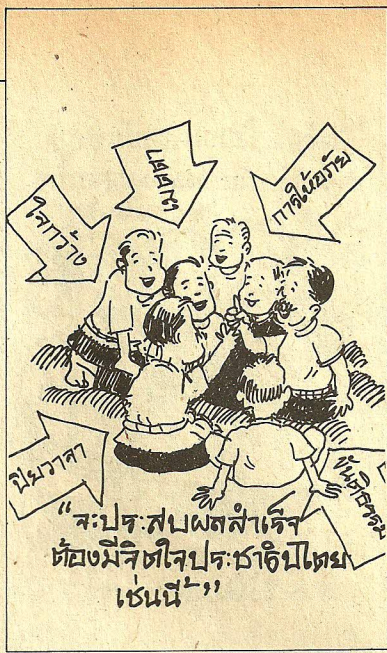
ก็เหมือน ๆ กับชาวบ้านที่เล่ามาแหละครับ

และก็ไม่อยากประชุมกัน เพราะไม่เห็นมีประโยชน์อะไร

หรือบางทีอยากประชุมก็มีคนห้ามไว้

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล โดยการนำของศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ได้จัดประชุมขึ้น 2 วัน มีการประชุมพร้อมเพรียงกัน หลังประชุม รู้สึกว่าอาจารย์มีกำลังใจขึ้นพอเห็นทางที่จะแก้ปัญหา

เห็นไหมครับเหมือนชาวบ้านเลย

ก็ไม่แปลกที่เหมือนกัน เพราะเป็นคนเหมือนกัน และต้นตอของปัญหาที่คล้าย ๆ กัน เมื่อได้มีการยกระดับจิตสำนึกของกลุ่ม ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การแก้ปัญหาได้ ในตอนที่แล้วจึงกล่าวว่า พลังจิตสำนึกนั้นแหละยิ่งใหญ่กว่าพลังนิวเคลียร์อีก และเป็นพลังที่จะมาแก้ปัญหาชีวิตและสังคมได้

อันที่จริงเรื่องนี้พระพุทธรเจ้าสอนไว้นานแล้วว่า ถ้าต้องการให้มีความ

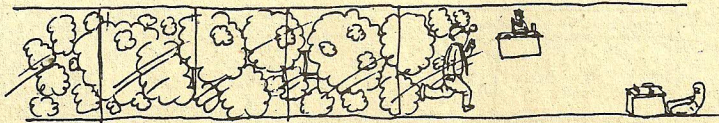
เจริญ ต้องหมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ และ "พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม" ซึ่งสมัยนี้เรียกกันว่า กระบวนการกลุ่ม (group process)

โปรดสังเกตคำว่า พร้อมเพรียง ซึ่งท่านคงจะหมายถึงการตรงต่อเวลาด้วย ถ้าหากและละไม่ตรงต่อเวลา จะไม่เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ได้ผลน้อย

กระบวนการกลุ่มจะประสบผลสำเร็จ จะต้องมีความตั้งใจประชาธิปไตย ใจกว้าง เมตตา มีปิยวาจา มีการให้อภัย มีขันติธรรม ถ้ามีคนชอบเมตตใจ การเอาแต่ความคิดของตัวเอง ช่มชู้ผู้อื่น วาจาสามทวารหรือเกี้ยววาท จะทำลายกระบวนการกลุ่ม ทำให้สมาชิกเบื่อหน่ายไม่อยากจะร่วมสังฆกรรมต่อไป ทำให้การสร้างจิตสำนึกของกลุ่มล้มเหลว เพราะฉะนั้นในการสร้างจิตสำนึกกลุ่ม ต้องมีวินัยหรือมีศีลของกลุ่มด้วย จึงจะสำเร็จ

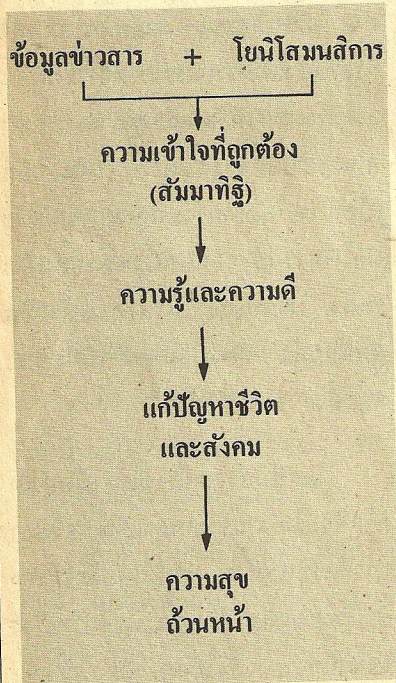
โจรก็มีการสร้างจิตสำนึกกลุ่ม การที่จะให้งานของกลุ่มสำเร็จไม่ว่าทางดีหรือทางร้าย จำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกของกลุ่มทั้งสิ้น ฉะนั้นคำว่าสร้างจิตสำนึกเฉย ๆ ยังไม่พอ ต้องมีเนื้อหาอีกว่าจะสร้างเพื่อให้เกิดอะไร

ในขั้นแรกนี้ขอกล่าวเพียงว่า เพื่อให้เกิดปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิตและสังคมเป็นส่วนรวม ดีไหมครับ เพราะเรื่องชีวิตที่มีต่อสังคมและสังคมที่มี

ต่อชีวิตนั้น เป็นเรื่องละเอียดอ่อน สลับซับซ้อนอย่างยิ่ง การที่จะมีความสุขถ้วนหน้ากันได้ คงจะต้องมีปัญหาที่จะเห็นว่าอะไรเป็นอะไรในชีวิตและสังคมได้กระจ่างชัด ถึงขั้นมีจิตสำนึกที่จะลงมือกระทำการไปสู่การแก้ปัญหา

ปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างไร ปัญหาเกิดจากการได้รับข้อมูลข่าวสาร (information) การคิดอย่างเป็นระบบ (โยนิโสมนสิการ) ซึ่งอาจเขียนเป็นสมการแห่งการเกิดความสุขถ้วนหน้าได้ดังนี้

เอาสมการนี้มาพิจารณาดูให้ดี ๆ ก็เห็นว่าทำไมประเทศไทยสยามจึงเกิดความทุกข์ถ้วนหน้ากันในปัจจุบัน ซึ่งจะได้นำมาพูดกันเป็นรายละเอียดในตอนต่าง ๆ ในขั้นนี้ขอจะกล่าว

"มีครบ... ข้อมูลแต่เป็นข้อมูล
ที่เรากัดกัน คือข้อมูลสกปรก
ห่วยชิ้นเน่าๆ"

"เราไม่มีวัฒนธรรมในการ
- ใช้ข้อมูลข่าวสาร"

เพียงว่า ในประวัติศาสตร์ของไทย กระบวนการทางปัญหาได้ถูกทำลายไป

เราไม่มีวัฒนธรรมในการใช้ข้อมูล
ข่าวสาร

เราไม่มีวัฒนธรรมทางโยนิโสมนสิการ

เราใช้การตัดสินใจโดยไม่อาศัย
ข้อมูลข่าวสาร เราใช้การสุ่มเสี่ยงแบบ
ไปตายเอาดาบหน้า (ซึ่งก็ไปตายจริง ๆ)
และเราใช้การสัมพันธ์กันโดยการใช้อำนาจ
และเน้นการเชื่อฟังยิ่งกว่าการใช้ความคิด

เมื่อไม่สนใจในการแสวงหา และใช้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการทางปัญหา และไม่ส่งเสริมให้คิดจนเป็นนิสัย ปัญหาย่อมไม่เกิด

ในประวัติศาสตร์ของสังคมย่อมมีวิกฤติการณ์ประการต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ วิกฤติการณ์ในช่วงสมัยปัจจุบันเป็น วิกฤติการณ์เทคโนโลยี ตั้งแต่ พ.ศ. 2428 จนถึง พ.ศ. 2528 คือ 100 ปี ที่ผ่านมานี้ สังคมเปลี่ยนแปลงโดยรวดเร็ว สลับซับซ้อนและสับสนยิ่งนัก สังคมจะจัดการกับวิกฤติการณ์ได้ด้วยปัญหาเท่านั้น ถ้าปราศจากปัญหาย่อมเกิดมิลลัสยูมขึ้น

เมื่อเกิดมิลลัสยูม และมองไม่เห็นทางแก้ไข ก็เกิดสภาพท้อถอย รันทด หดหู่ ที่เรียกว่าแข็ง จนกล่าวถึงว่าพระสยามเทวาริราชก็อาจจะแข็ง

ถ้าเราคิดว่าพระสยามเทวาริราชคือ ธรรมะ ที่จะนำมาซึ่งความอยู่เย็นเป็นสุขของสยามประเทศ และธรรมะนั้นจะต้องอยู่ในจิตใจของท่านทุกคน ท่านจะปล่อยให้พระสยามเทวาริราชในจิตใจของท่านแข็งไม่ได้

ต่อเมื่อท่านได้ปลุกพระสยามเทวาริราชของท่านให้ลุกโผลงด้วยปัญญา และจิตสำนึกที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกันนั้นแหละ เราจะสร้างความสุขถ้วนหน้าได้สำเร็จ

(อ่านต่อฉบับหน้า)